

O některých prostorových souvislostech spolupráce a konkurenceschopnosti

On Some Spatial Relations of Cooperation And Competitiveness

Hájek Oldřich, Hrabínová Šárka, Novosák Jiří

Abstrakt

Prostor představuje významný aspekt problematiky klastrů, když se promítá jednak v definici vlastního pojmu, v metodách vymezení či ve výzkumu rozdílností předpokladů a možností tvorby klastrů v různých typech regionů. Cílem tohoto článku je zhodnotit dílčí vztahy prostoru a klastrů a to jednak na bázi prostorových vzorů lokalizace členů institucionalizovaných klastrů a jednak na bázi rozdílů vybraných charakteristik klastrů Moravskoslezského kraje jako příkladu strukturálně postiženého regionu a Zlínského kraje jako příkladu periferního regionu. Hlavní poznatky článku poukazují na rozmanitost prostorových vzorů institucionalizovaných klastrů sledovaných krajů, a to v souladu s vágní definicí celého konceptu a v návaznosti na specifické lokalizační faktory různých typů odvětví. Současně hodnocení institucionalizovaných klastrů obou krajů potvrzuje teoretické předpoklady týkající se různých typů regionů o omezeném potenciálu tvorby klastrů ve Zlínském kraji, respektive o rozvoji klastrů Moravskoslezského kraje na bázi atrakce významné zahraniční investice, respektive rozvoje inovačních odvětví.

Klíčová slova: Klastř, konkurenceschopnost, region, Moravskoslezský kraj, Zlínský kraj

1 ÚVOD

Současný svět je ovlivňován různorodými procesy, které mění dřívější relace prostorových úrovní. Éra globalizace je spojována se zkracováním časoprostorových vzdáleností, které do konkurenčního boje o ekonomické subjekty, občany či turisty zatahuje stále více teritoriálních entit. Symbolem éry globalizace se staly nadnárodní společnosti, jejichž proces rozhodování o své lokalizaci se stále více dostává mimo sféru vlivu aktérů decizní sféry na národní, regionální i místní úrovni (viz např. Dicken 2003; Isaksen 2001). Řada autorů takto hovoří o oslabování možnosti veřejného sektoru ovlivnit osud ekonomiky svého území (viz např. Gualini a Salet 2007; Schmidt 2009) s nejméně expresivními vyjádřeními o konci národního státu (Ohmae 1996). Vedle toho jsou ekonomické aktivity stále více považovány za nespoutané s lokalitou a tedy s možností přemístit se prakticky do každé destinace, která přináší dostatečnou nabídku výhod (viz např. Blume 2006; Haufler a Wooton 2006). Přes existenci úvah o klesajícím vlivu prostorových faktorů v lokalizačním rozhodovacím procesu ekonomických subjektů je jejich význam nadále diskutován v celé řadě témat zahrnujících mimo jiné problematiku klastrů či regionálních inovačních systémů. Společným znakem těchto témat je snaha místních aktérů posilovat pozici svého území v konkurenčním boji lokalit a to na bázi vzájemné spolupráce (srovnej např. s Pavelková a Jirčíková 2008, Pavelková a kol. 2009, Žižka 2008, Skokan 2007). Takto například Isaksen (2001) hovoří o nejdůležitějších regionálních klastrech jako klíčových hráčích globální ekonomiky a Tödtling a Trippel (2005) o regionálně zasazených inovačních systémech jako zdroji konkurenceschopnosti.

Výše uvedené úvahy našly svou odezvu rovněž v politikách na různých prostorových úrovních. Na evropské úrovni jde o snahu Evropské unie zvyšovat svou konkurenceschopnost ve vztahu jednak k hlavním ekonomickým rivalům reprezentovaným USA a Japonskem a jednak k vynořujícím se ekonomickým velmocím v čele s Čínou. Tyto snahy Evropské unie byly reflektovány v koncepčních dokumentech zahrnujících Lisabonskou strategii a nově dokument Evropa 2020 a v praktické rovině promítnuty, vedle postupného navyšování prostředků unijního rozpočtu alokovaných na kapitolu konkurenceschopnost, rovněž v úsilí Evropské unie zvyšovat koherenci svých politik vzhledem k cílům konkurenceschopnosti (viz např. EC 2007, Bachtler, Wishlade a Mendez 2007). Takto byly například v rámci dvou nejtěšdřeji financovaných cílů kohezní politiky v programovém období 2007-2013 definovány závazky alokovat 60 % respektive 75 % poskytnutých prostředků na výdaje vztahující se k problematice konkurenceschopnosti a tvorby pracovních míst (viz např. Baun a Marek 2008). Současně jsou v architektuře kohezní politiky stále častěji akcentovány úvahy o potřebě podporovat specializaci regionů, a to například prostřednictvím vytváření institucionalizovaných odvětvových klastrů na bázi místních specifik a endogenního rozvoje (viz např. Barca 2009). A právě zhodnocení prostorových vzorů lokalizace členů institucionalizovaných klastrů je hlavním cílem tohoto článku. Speciální pozornost je přitom věnována strukturálně postiženým a periferním regionům, a to v rámci modelových území dvou moravských krajů, kdy do prvního typu regionů byl zařazen Moravskoslezský kraj a do druhého typu regionů Zlínský kraj. Výzkumné otázky pak byly formulovány následujícím způsobem:

- Je lokalizace sídel členů institucionalizovaných klastrů omezena hranicemi krajů, jinými slovy vykazuje klaster významný stupeň prostorové koncentrace?
- Existují odlišnosti v prostorovém vzoru lokalizace sídel členů institucionalizovaných klastrů mezi strukturálně postiženým Moravskoslezským krajem a periferním Zlínským krajem?

Pro zodpovězení těchto otázek je článek strukturován následujícím způsobem. Druhá kapitola zasazuje studovanou problematiku do širších teoretických vztahů. Třetí kapitola se zabývá otázkou prostorových hranic sídel ekonomických subjektů jednotlivých klastrů Moravskoslezského a Zlínského kraje. Čtvrtá kapitola shrnuje hlavní závěry a konfrontuje získané poznatky modelového území třetí kapitoly s teoretickými předpoklady rozdílů strukturálně postižených a periferních regionů.

2 PROSTOROVÉ SOUVISLOSTI PROBLEMATIKY KLASTRŮ

Území je nedílnou součástí problematiky klastrů, přičemž se promítá v řadě hledisek. Primárně se prostorový aspekt objevuje ve vlastní definici pojmu klaster. V dnes již klasické Porterově definici je klaster vymezen na bázi prostorové koncentrace vzájemně propojených firem, jejich dodavatelů, poskytovatelů služeb a navazujících institucí v určitém odvětví, kdy jednotliví aktéři klastru spolu soutěží i spolupracují (Porter 1990). Tato definice, stejně jako definice jiné, však vyvolávají řadu otázek. Hlavní z nich je nejasná odpověď týkající se prostorové úrovně, na níž by klastry měly operovat. Martin a Sunley (2003) uvádí, že klastry jsou nacházeny prakticky na všech úrovních prostorové dekompozice a zahrnují jak silně propojená a prostorově disperzní odvětví na národní úrovni, tak prostorové shluky úzce spolupracujících místních firem

stejného odvětví. Tradičně je však pojem klastr spojován s regionální úrovní a to mimo jiné vzhledem k důrazu, který teoretická podstata konceptu přisuzuje interakci aktérů pro výměnu vzájemně komplementárních znalostí (viz např. Maskell 2001, Bathelt, Malmberg a Maskell 2004) nebo vzhledem k poznatku, že difúze inovace je proces s regionálním omezením (viz např. Tödtling a Trippel 2005). Z tohoto myšlenkového rámce vychází první výzkumná otázka článku.

Prostorové hledisko definice pojmu klastr se následně promítá do metod operacionalizace celého konceptu pro identifikaci odvětví vykazujících znaky klastrů na různých prostorových úrovních. Aplikovány jsou v tomto směru analýzy dat pro jednotlivá odvětví na bázi input-output tabulek, které sledují rovněž transakční vztahy různých odvětví (Martin a Sunley 2003). Silný prostorový aspekt je dále obsažen ve využití lokalizačního kvocientu s předpokladem, že hodnoty vyšší než 1 naznačují specializaci území v daném odvětví a dále v metodách prostorové autokorelace, které navíc zohledňují význam relací mezi sousedními prostorovými jednotkami (Carroll, Reid a Smith 2008). Ketels a Sölvell (2006) pak vymezovali klastry na základě údajů o absolutním počtu zaměstnanců jednotlivých odvětví v území (stupeň velikosti odvětví), na základě podílu skutečného a očekávaného počtu zaměstnanců jednotlivých odvětví v území vzhledem k nadřazené ekonomice (stupeň specializace odvětví) a na základě relativního podílu počtu zaměstnanců jednotlivých odvětví k celkovému počtu zaměstnanců v území (stupeň dominance odvětví), přičemž odvětví bylo označeno za klastr v případě splnění předem daných kritických hodnot těchto ukazatelů. Poznamenejme však, že s výjimkou prvního z nich nezohledňují uvedené přístupy k vymezení klastrů relační vztahy ekonomických subjektů a je nutné je tedy vnímat jen jako dílčí vstupní krok k identifikaci potenciálních odvětvových klastrů.

Problematika klastrů se setkává s odlišnými problémy v různých typech regionů. Metropolitní regiony jsou charakteristické vysokým potenciálem tvorby klastrů, kdy neexistence klastrů je způsobena nedostatečnou provázaností relevantních subjektů. Naopak periferní regiony se potýkají s problémem nízkého stupně velikosti a případně specializace jednotlivých odvětví pro tvorbu klastrů (Tödtling a Trippel 2005; Isaksen 2001). Konečně problémem strukturálně postižených regionů bývá jejich nadměrná specializace ve zralých, upadajících odvětvích ve spojení s funkčním, kognitivním a politickým uzamčením (lock-in) případných změn (viz např. Grabher 1993). S ohledem na specifické problémy jednotlivých typů regionů se od sebe liší i možné strategie jejich řešení. Takto Tödtling a Trippel (2005), Isaksen (2001) uvádí nástroje podpory komunikace mezi aktéry jako vhodnou strategii řešení problémů metropolitních regionů, nástroje atrakce významné investice jako vhodnou strategii řešení problémů periferních regionů a nástroje restrukturalizace ekonomiky ve směru nových inovativních odvětví, a to včetně atrakce významných investorů, v případě strukturálně postižených regionů. Z tohoto myšlenkového rámce vychází druhá výzkumná otázka článku.

3 REGION A KLASTR – MORAVSKOSLEZSKÝ A ZLÍNSKÝ KRAJ

Diskuse prostorových souvislostí ve vztahu k definici klastrů nastínila problémy s nejednoznačným vymezením geografické úrovně pro operacionalizaci celého konceptu. Současně však byl zdůrazněn význam regionální úrovně v tomto směru. Na základě těchto dvou úvah byla

první výzkumná otázka článku převedena do předpokladu, že institucionalizované klustry Moravskoslezského a Zlínského kraje budou vykazovat významné rozdíly z hlediska prostorové lokalizace sídel svých členů, ale že současně bude zachován význam prostorové blízkosti na regionální úrovni, tj. na úrovni kraje či úrovni nižší. Tento předpoklad byl dále doplněn o očekávání vztahen k rozdílu obou krajů, kdy strukturálně postižený Moravskoslezský kraj bude vykazovat významnou prostorovou koncentraci zejména v případě tradičních průmyslových odvětví a současně s ohledem na širší ekonomickou základnu než Zlínský kraj i vyšší diverzitu prostorových vzorců lokalizace ekonomických subjektů jednotlivých klastrů, zatímco periferní Zlínský kraj se bude vyznačovat relativně slaběji vyvinutými klustery s omezeným nadregionálním vlivem. Druhý předpoklad se promítl již v procesu výběru klastrů pro další analýzu, ve kterém byly definovány dvě podmínky:

1. Klastř byl formálně institucionalizován před rokem 2010.
2. Klastř se zaměřuje na odvětví zpracovatelského průmyslu.

Na tomto základě bylo do další analýzy zařazeno celkem 7 klastrů v Moravskoslezském kraji a výrazně nižší počet 3 klastrů ve Zlínském kraji. Současně se klustry Moravskoslezského kraje vyznačují vyšším počtem členů, než je tomu v případě klastrů Zlínského kraje a současně struktura firem z hlediska počtu zaměstnanců vykazuje výrazně častější zastoupení větších ekonomických subjektů. Tabulka 1 uvádí přehled analyzovaných klastrů včetně vybraných základních charakteristik.

Tab. 1 – Přehled a základní charakteristiky analyzovaných klastrů. Zdroj: Vlastní zpracování na základě internetových stránek jednotlivých klastrů, Sdružení pro rozvoj Moravskoslezského kraje a Registru ekonomických subjektů

Klastř*	Rok vzniku	Počet členů**	Podíl firem se 100 a více zaměstnanci
Moravskoslezský kraj			
Národní strojírenský klastř	2002	48	61 %
Moravskoslezský dřevařský klastř	2005	29	24 %
Envicrack***	2005	26	27 %
IT Cluster	2006	53	21 %
Hydrogen klastř***	2006	11	45 %
Moravskoslezský automobilový klastř	2006	49	39 %
Moravskoslezský energetický klastř	2009	18	39 %
Zlínský kraj			
Plastikářský klastř	2006	27	33 %
Obuvnický klastř	2006	13	8 %
Dřevařsko-nábytkářský klastř	2007	11	9 %

* Do analýzy nebyly zařazeny dva klastry v Moravskoslezském kraji orientované v sektoru služeb – Klastř cestovního ruchu a Knowledge management klastř.

** Stav k roku 2010

*** Klastř Envicrack se zaměřuje na aktivity v oblasti alternativních a obnovitelných zdrojů energie. Hydrogen klastř se zaměřuje na výrobu, distribuci, skladování a spotřebu vodíku

Z metodologického hlediska byla odpověď na první výzkumnou otázku hledána na bázi lokalizace sídel jednotlivých členů klastřů tak, jak jsou zapsána v obchodním rejstříku. Vlastní lokalizace byla následně sledována vzhledem k příslušnosti sídla členů klastřů do odpovídajícího kraje a současně byl prostorový vzorec sídel členů vybraných klastřů vizualizovaný v prostředí GIS. Pro vyloučení problému s odděleným umístěním sídla ekonomických subjektů od místa jejich činnosti byla databáze členů jednotlivých klastřů s mimokrajským sídlem doplněna o atribut lokalizace provozovny člena klastřů v příslušném kraji a to na bázi informace Registru živnostenského podnikání. Vlastní analýza pak přinesla závěry v souladu s formulovanými předpoklady.

První závěr poukázal na existenci různorodých prostorových vzorů lokalizace sídel členů jednotlivých klastřů s odlišnostmi mezi strukturálně postiženým Moravskoslezským krajem a periferním krajem Zlínským. Tabulka 2 zachycuje prostorové rozmístění členů analyzovaných klastřů Moravskoslezského kraje vzhledem k příslušnosti sídla členů klastřů do odpovídajícího kraje. Z tabulky je patrné vedoucí postavení Národního strojírenského klastřů a IT klastřů z hlediska podílu členů klastřů se sídlem či pobočkou v Moravskoslezském kraji. Za pozornost stojí skutečnost, že zatímco strojírenský průmysl představuje tradiční průmyslové odvětví, informační technologie jsou novým, dynamicky se rozvíjejícím odvětvím Moravskoslezského kraje. Na druhém konci pořadí pak stojí Moravskoslezský automobilový klastř, kde téměř polovina členů klastřů má své sídlo mimo Moravskoslezský kraj.

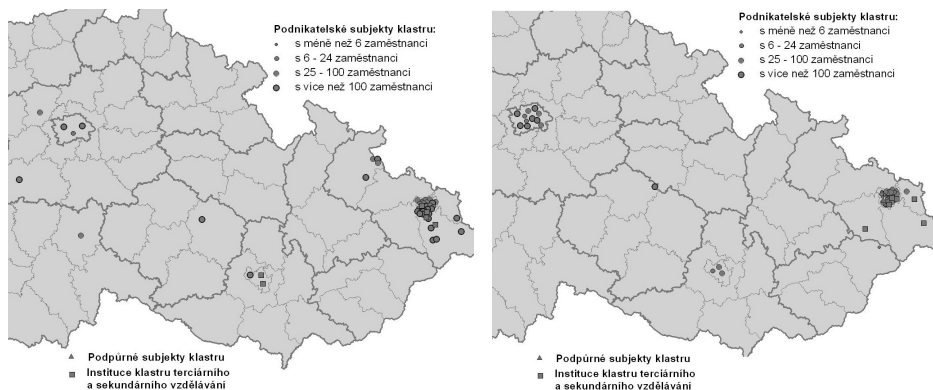
Tab. 2 – Podíl členů analyzovaných klastřů vzhledem k lokalizaci sídla či pobočky v příslušném kraji. Zdroj: Vlastní zpracování na základě internetových stránek jednotlivých klastřů, Obchodního rejstříku a Registru živnostenského podnikání

Klastř	Podíl členů klastřů se sídlem mimo příslušný kraj	Podíl členů klastřů se sídlem či pobočkou mimo příslušný kraj
Národní strojírenský klastř	21 %	19 %
Moravskoslezský dřevařský klastř	34 %	28 %
Envicrack	38 %	38 %
IT klastř	28 %	15 %
Hydrogen klastř	36 %	27 %
Moravskoslezský automobilový klastř	45 %	42 %
Moravskoslezský energetický klastř	33 %	28 %

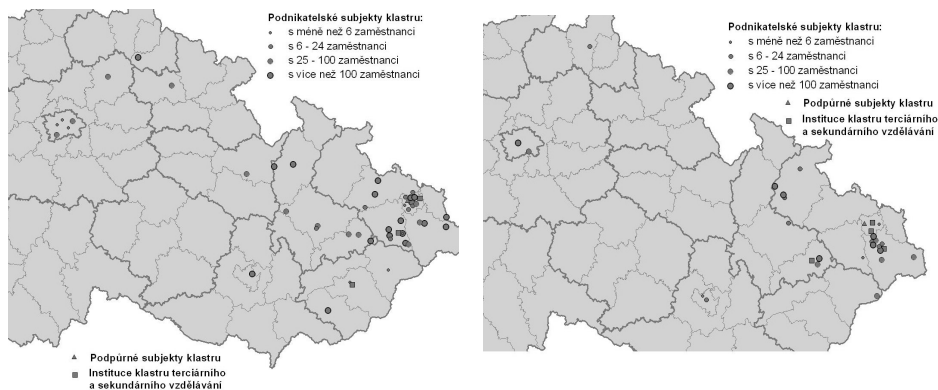
Plastikářský klastr	4 %	4 %
Obuvnický klastr	38 %	38 %
Dřevařsko-nábytkářský klastr	14 %	7 %

Doplňující informace o lokalizaci sídel členů jednotlivých klastrů podává prostorová vizualizace sídel členů vybraných klastrů. Na tomto základě lze formulovat následující poznatky:

- Lokalizace sídel členů Národního strojírenského klastru vykazuje výraznou prostorovou koncentraci v jádrové oblasti Ostravské průmyslové aglomerace (viz obrázek 1 vlevo).
- Lokalizace sídel členů IT klastru se vyznačuje prostorovým hierarchickým vzorem vzhledem k sídelní struktuře České republiky (viz obrázek 1 vpravo). Takto má jen minimální počet členů klastru své sídlo mimo tři největší města České republiky.
- Moravskoslezský automobilový klastr je charakteristický výrazně vyšším stupněm prostorové disperze než předchozí dva klastry, přičemž v prostorovém vzoru lokalizace jsou významně zastoupeny i populačně menší obce (viz obrázek 2 vlevo).
- Lokalizace sídel členů Moravskoslezského dřevařského klastru je od Ostravy jako přirozeného centra Moravskoslezského kraje posunuta jednak směrem k největší firmě odvětví regionu v Paskově a jednak směrem k zásobám dřevní hmoty v Moravskoslezských Beskydech a Jeseníkách (viz obrázek 2 vpravo).

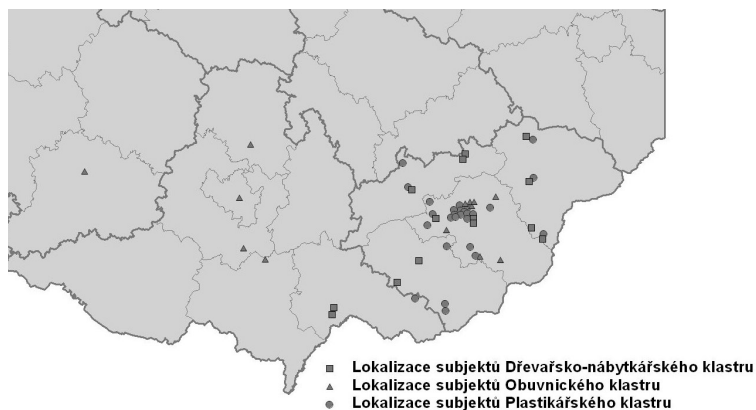

Obr. 1 – Lokalizace sídel členů Národního strojírenského (vlevo) a IT klastru (vpravo). Zdroj: Vlastní zpracování na základě internetových stránek jednotlivých klastrů a Registru ekonomických subjektů

Obr. 2 – Lokalizace sídel členů Moravskoslezského automobilového (vlevo) a Moravskoslezského dřevařského klastru (vpravo). Zdroj: Vlastní zpracování na základě internetových stránek jednotlivých klastrů a Registru ekonomických subjektů

Poznamenejme, že v případě všech uvedených klastrů je současně zachován význam regionální úrovně v lokalizaci sídel jejich členů. Tato skutečnost je ještě více markantní pro klastry Zlínského kraje, kdy sídla členů těchto klastrů jsou až na několik menších subjektů méně rozvinutých Obuvnického a Dřevařsko-nábytkářského klastru lokalizovány přímo ve Zlínském kraji (srovnej s tabulkou 2). Prostorový vzor lokalizace sídel členů klastrů Zlínského kraje pak znázorňuje obrázek 3.

Obr. 3 – Lokalizace sídel členů klastrů Zlínského kraje. Zdroj: Vlastní zpracování na základě internetových stránek jednotlivých klastrů

4 ZÁVĚR

Prostor tvoří nedílnou součást problematiky klastrů a to ať již v rámci definice celého konceptu, v rámci metod identifikace klastrů nebo v rámci hledání specifík klastrů různých typů regionů. Tento článek se svým obsahem zaměřil na dílčí aspekt uvedené problematiky a to na hodnocení prostorových vzorů lokalizace členů institucionalizovaných klastrů na příkladu

jednoho strukturálně postiženého regionu reprezentovaného Moravskoslezským krajem a na příkladu jednoho periferního regionu reprezentovaného Zlínským krajem. Hlavní poznatky hodnocení jsou do značné míry v souladu s teoretickými východisky formulovanými v druhé kapitole článku a lze je shrnout následujícím způsobem:

- Analyzované klastry ukazují různé prostorové vzory lokalizace sídel svých členů, kdy do hry vstupují specifické lokalizační faktory daného odvětví. Tyto faktory mohou zahrnovat tradici odvětví v území (Národní strojírenský klastř, Plastikářský klastř, Obuvnický klastř), přírodní zdroje (Moravskoslezský dřevařský klastř) nebo urbánní externality (IT klastř). Celkově však všechny analyzované klastry vykazují silný vztah k regionální úrovni a to včetně Moravskoslezského automobilového klastřu, který je charakteristický nejvyšším stupněm prostorové disperze sídel svých členů.
- Zlínský kraj se vyznačuje nižším počtem klastřů, které jsou navíc charakteristické menším počtem členů i nižším zastoupením co do počtu zaměstnanců velkých ekonomických subjektů, než je tomu v případě Moravskoslezského kraje. Současně je lokalizace sídel členů klastřů Zlínského kraje téměř výlučně omezena hranicemi kraje, zatímco v případě klastřů Moravskoslezského kraje jsou prostorové relace sídel jejich členů širší a to zejména ve vztahu k nejvýznamnějším sídelním centrům České republiky. Tento poznatek je v souladu s teoretickým tvrzením o slabě vyvinutých klastřech periferních regionů.
- Klastry Moravskoslezského kraje zahrnují jednak tradiční odvětví reprezentovaná zejména strojírenstvím, ale rovněž nová odvětví stimulovaná atrakcí významné zahraniční investice v regionu v automobilovém průmyslu či nalezením nových inovativních odvětví zastoupených zejména informačními technologiemi. Ve druhém případě je zásadní přítomnost největších regionálních firem odvětví v IT klastřu.

Na základě těchto poznatků lze vývoj Moravskoslezského kraje vnímat v souladu s teoretickými doporučeními strategií rozvoje strukturálně postižených regionů na bázi klastřů. Kandidatura města Ostravy na Evropské hlavní město kultury v roce 2015 posunula úvahy o možnostech rozvoje regionu inspirovaného konceptem klastřů o další krok kupředu ve směru služeb a kreativity. Poznamenejme, že v této oblasti již byly v Moravskoslezském kraji založeny Klastř cestovního ruchu a Knowledge management klastř. Naopak rozvoj Zlínského kraje prostřednictvím klastřů naráží na omezené předpoklady odvětví vzhledem k velikosti i specializaci. Působnost obuvnického klastřu přitom vykazuje znaky funkčního, kognitivního a politického uzamčení (*lock-in*) dříve dominantního odvětví regionu.

Tento příspěvek byl zpracován jako jeden z výstupů projektu financovaného Interní grantovou agenturou UTB ve Zlíně č. IGA/61/FaME/10/A “Vývoj a hodnocení výkonnosti klastřových politik, klastřů a jejich členů s využitím principů benchmarkingu”.

Použitá literatura:

1. BACHTLER, J., WISHLADE, F., MENDEZ, C. *New budget, new regulations, new strategies: the 2006 reform of EU Cohesion Policy*. Strathclyde: European Policies Research Centre, 2007, 79 s. ISBN 1-871130-69-7.
2. BARCA, F. *An agenda for a reformed cohesion policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations*. Brussels: European Commission, 2009, 244 s.
3. BATHELT, H., MALMBERG, A., MASKELL, P. Clusters and knowledge: local buzz, global pipelines and the process of knowledge creation. *Progress in Human Geography*, 2004, vol. 28, no. 1, s. 31-56. ISSN 0309-1325.
4. BAUN, M., MAREK, D. *Introduction*. In *EU cohesion policy after enlargement*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008, s. 1-14. ISBN 0-230-52472-9.
5. BLUME, L. Local economic policies as determinants of the local business climate: empirical results from a cross-section analysis among East German municipalities. *Regional Studies*, 2006, vol. 40, no. 4, s. 321-333. ISSN 0034-3404.
6. CARROLL, M. C., REID, N., SMITH, B. W. Location quotients versus spatial autocorrelation in identifying potential cluster regions. *Annals of Regional Science*, 2008, vol. 42, no. 2, s. 449-463. ISSN 0570-1864.
7. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (EC 2007). *Cohesion policy 2007-2013. Commentaries and official texts*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007, 160 s.
8. DICKEN, P. *Global shift. Reshaping the global economic map in the 21st century*. New York: Guilford Press, 2003, 632 s. ISBN 0-7619-7150-5.
9. GRABHER, G. The weakness of strong ties. The lock-in of regional development in the Ruhr area. In *The embedded firm. On the socioeconomics of industrial networks*. London: Routledge, 1993, s. 255-277. ISBN 0-4150-7374X.
10. GUALINI, E., SALET, W. Institutional capacity and planning milieux in European urban regions: an introduction to the case studies. In *Framing strategic urban projects. Learning from current experiences in European urban regions*. London: Routledge, 2007, s. 20-50. ISBN 0-415-39043-9.
11. HAUFLER, A., WOOTON, I. The effects of regional tax and subsidy coordination on foreign direct investment. *European Economic Review*, 2006, vol. 50, no. 2, s. 285-305. ISSN 0014-2921.
12. ISAKSEN, A. Building regional innovation systems: is endogenous industrial development possible in the global economy? *Canadian Journal of Regional Science*, 2001, vol. 24, no. 1, s. 101-121. ISSN 0705-4580.
13. KETELS, C., SÖLVELL, O. *Clusters in the EU-10 new member countries*. Brussels: Europe-Innova, 2006.
14. MARTIN, R., SUNLEY, P. Deconstructing clusters: chaotic concept or policy panacea? *Journal of Economic Geography*, 2003, vol. 3, no. 1, s. 5-35. ISSN 1468-2702.
15. MASKELL, P. Towards a knowledge based theory of the geographical cluster. *Industrial and Corporate Change*, 2001, vol. 10, no. 4, s. 921-943. ISSN 0960-6491.

16. PORTER, M. E. The competitive advantage of nations. *Harvard Business Review*, 1990, vol. 68, no. 2, s. 73-93. ISSN 0017-8012.
17. OHMAE, K. *The end of the nation state: the rise of regional economies*. New York: Free Press, 1996, 224 s. ISBN 0-6848-25-287.
18. PAVELKOVÁ, D. a kol. *Klastry a jejich vliv na výkonnost firem*. Praha: GRADA Publishing, 2009. ISBN 80-247-2689-2.
19. PAVELKOVÁ, D., JIRČÍKOVÁ, E. Klastry jako nástroj zvýšení konkurenceschopnosti firem. *E+M Ekonomie a Management*, 2008, vol. 11, no. 3, s. 62-72. ISSN 1212-3609.
20. SCHMIDT, S. Land use planning tools and institutional change in Germany: recent developments in local and regional planning. *European Planning Studies*, 2009, vol. 17, no. 12, s. 1907-1921.
21. SKOKAN, L. Klastry v transformaci regionů – pět let poté. *Ekonomická revue*, 2007, vol. 10, no. 2/3, s. 149-166. ISSN 1212-3951.
22. TÖDTLING, F., TRIPPL, M. One size fits all? Towards a differentiated regional innovation policy approach. *Research Policy*, 2005, vol. 34, no. 8, s. 1203–1219. ISSN 0048-7333.
23. ŽIŽKA, M. Vliv klastrů na konkurenceschopnost podniků v České republice. *Ekonomický časopis*, 2008, vol. 56, no. 1, s. 39-52. ISSN 0013-3035.

Internetové zdroje

1. Dřevařsko-nábytkářský klastr ABC WOOD. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.abcwood.cz>>.
2. H2WEB - zaměřeno na vodík. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://vodik.czweb.org/>>.
3. IT Cluster. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.itcluster.cz/>>.
4. Klastr Envicrack. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.envicrack.cz/>>.
5. Moravskoslezský automobilový klastr. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.autoklastr.cz/>>.
6. Moravskoslezský dřevařský klastr – MSDK. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.msdk.cz/>>.
7. Moravskoslezský energetický klastr. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.msek.cz/>>.
8. Národní strojírenský klastr. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.msskova.cz/CZ/default.aspx>>.
9. Obuvnický klastr CZECH SHOE. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.czech-shoe.cz>>.
10. Plstikářský klastr. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.plastr.cz>>.
11. Registr ekonomických subjektů – ČSÚ. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/registr_ekonomickych_subjektu>.
12. Registr živnostenského podnikání. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.rzp.cz>>.
13. Sdružení pro rozvoj Moravskoslezského kraje. [online]. [cit. 2010-08-23]. Dostupné z: <<http://www.msunion.cz/>>.

Abstract

Territory represents an important feature of the cluster concept. It is reflected not only in the various definitions of the term but also in the methods used to define clusters as well as in research on clusters in different types of regions. This article deals with some relations between territories and clusters, using the Moravia-Silesia Region and Zlin Region as case studies. The article is focused on spatial patterns as well as how subjects of the institutionalized clusters in the two regions are localized. Also, the differences between selected characteristics of clusters in the structurally weak Moravia-Silesia Region and in the peripheral Zlin Region are discussed. The main findings of the article indicates that, there are a variety of spatial patterns of the institutionalized clusters that are in accordance with the vague definition of the concept and specific location factors of different industries. In addition, an evaluation of the institutionalized clusters of both regions confirms the theoretical background of the territory-cluster nexus. Overall, there is a limited potential of cluster creation in the Zlin Region, as well as cluster development tendencies based on the attraction of foreign investment and innovative industries in the Moravia-Silesia Region.

Key words: Cluster, competitiveness, region, Moravia-Silesia Region, Zlin Region

Kontaktní údaje

RNDr. Oldřich Hájek, PhD.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky

Mostní 5139, 760 01 Zlín

Tel: 57 603 2841

E-mail: hajek@fame.utb.cz

Ing. Šárka Hrabínová

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta multimediálních komunikací

Mostní 5139, 760 01 Zlín

Tel: 57 603 4404

E-mail: hrabinova@fmk.utb.cz

Mgr. Jiří Novosák, PhD.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky

Mostní 5139, 760 01 Zlín

Tel: 57 603 2848

E-mail: novosak@fame.utb.cz